

Ontwikkeling melkveebedrijven in Utrecht, Gelderland en Brabant

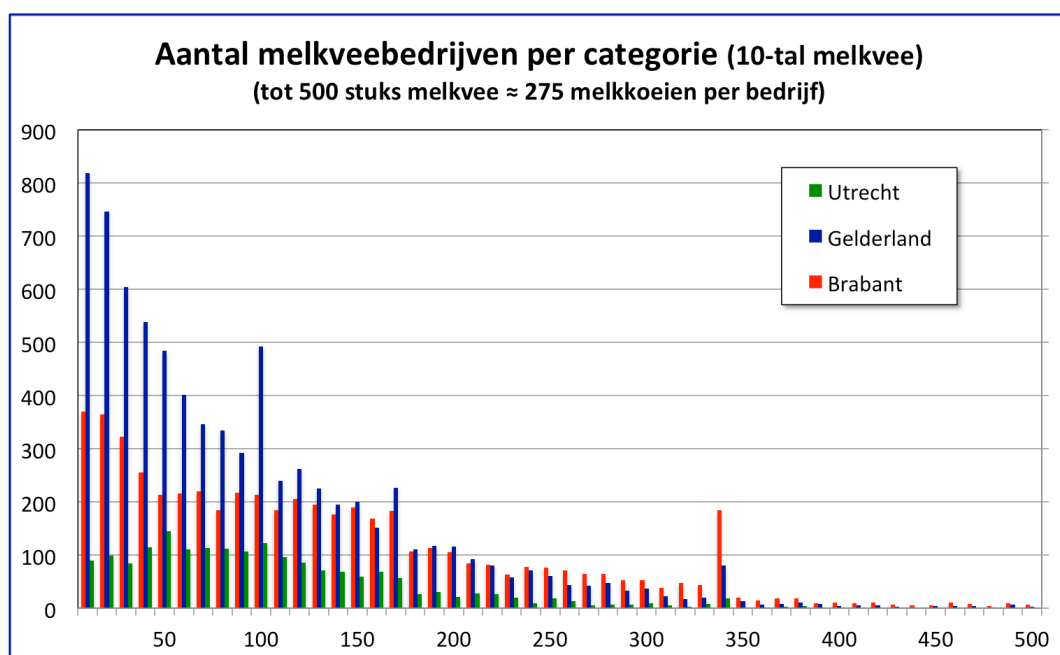
Analyse van mogelijke groei van melkveebedrijven op basis van gegevens van CBS en provincies

Het CBS inventariseert jaarlijks de feitelijk aanwezige aantallen melkveebedrijven en dieren. En de provincies Utrecht, Gelderland en Brabant hebben de door gemeenten en provincie verleende vergunningen overzichtelijk gepubliceerd. De in de vergunningen genoemde activiteiten zijn gekoppeld aan de feitelijke locatie van de stallen –in verband met het gebruik voor ammoniak depositie berekeningen- en zijn daarmee plaatsgebonden. Een bedrijf met melkvee op twee locaties, wat in de praktijk niet zoveel voorkomt, wordt zodoende gezien als twee bedrijven.

In deze studie wordt een onderscheid gemaakt tussen melkvee en melkkoeien. Onder melkvee vallen alle dieren die op een bedrijf ten behoeve van de melkveehouderij worden gehouden; melkkoeien + mannelijk en vrouwelijk jongvee. In de verleende vergunningen wordt overigens expliciet onderscheid gemaakt tussen melkkoeien en jongvee. Om dat onderscheid te kunnen zien is het nodig om alle individuele vergunningen te openen. Dat is (arbeids-)technisch ondoenlijk, vrijwel onuitvoerbaar. Uit een steekproef van de vergunningen blijkt dat melkkoeien en jongvee veelal in een verhouding 60% - 40% zijn vergund. Daarmee kan een melkveehouder voldoende jongvee houden om jaarlijks 1/3 van zijn melkkoeien te vervangen. Maar omdat in deze provincies het huidige percentage jongvee hoger ligt (ca. 45%) wordt dat als maat genomen.

Aanwezige en vergunde bedrijven

In deze drie provincies hebben meer bedrijven een vergunning voor het houden van melkvee, dan er daadwerkelijk melkvee houden. Veel bedrijven mogen enkele tot enkele tientallen stuks melkvee houden. Naar verwachting zijn dit veelal bedrijven met melkvee als nevenactiviteit en/of zijn deze bedrijven reeds gestopt met het houden van melkvee. In de overzichten en berekeningen in deze studie worden kleine bedrijven niet meegenomen. Als dat wel gebeurt, wordt dat expliciet aangegeven. Onderstaande figuur geeft een overzicht van alle bedrijven met minder dan 500 stuks melkvee per bedrijf. Later in deze notitie wordt expliciet ingegaan op de grootste bedrijven. De aantallen in deze figuur zijn uitgedrukt per 10-tal stuks melkvee. Dit betekent dat in Gelderland ruim 800 bedrijven tussen de 0 en 10 stuks melkvee mogen houden.

Opvallend in deze figuur is het grote aantal bedrijven met een vergunning voor exact 340 stuks melkvee (200 melkkoeien en 140 stuks jongvee).

Het CBS geeft aan dat in deze drie provincies in 2014 ruim 6900 melkveebedrijven actief zijn. Maar uit de overzichten van de provincies blijken er veel meer bedrijven vergund (zie tabel 1). Dit betekent dat op 680 (Utrecht), 4.551 (Gelderland) en 2.968 (Brabant) 'kleinere' bedrijven géén melkvee wordt gehouden terwijl deze bedrijven daarvoor wel toestemming hebben.

Tabel 1 Aantal bedrijven met vergunning voor het houden van melkvee, ingedeeld naar grootte klasse (bron: provincies) en feitelijke aantal bedrijven (bron: CBS)

# stuks melkvee *	Utrecht	Gelderland	Brabant
1 - 50	388	2708	1313
51 - 100	588	1858	1051
101 - 150	444	1414	974
151 - 200	243	807	761
201 - 250	106	418	413
251 - 300	51	227	329
251 - 350	44	178	365
351 - 400	10	47	81
401 - 450	4	19	45
451 - 500	4	20	38
> 500	5	46	105
Totaal # bedrijven	1.887	7.742	5.475
CBS # bedrijven	1.207	3.191	2.507

Aanwezige en vergunde aantal dieren

Melkveebedrijven in de provincies Utrecht, Gelderland en Brabant houden momenteel (eind 2014) ruim 1 miljoen stuks melkvee. Dit zijn 548.000 melkkoeien en 475.000 stuks jongvee (zie tabel 2). Zoals eerder aangegeven is de verhouding 55% melkvee en 45% jongvee in deze studie gebruikt om vanuit het overzicht van de vergunningen, waarin wordt gesproken over 'stuks melkvee', het aantal vergunde melkkoeien en stuks jongvee te berekenen.

Om een reële inschatting te (kunnen) maken van de uitbreidingsmogelijkheden van bestaande melkveebedrijven, is uitgegaan van het aantal bedrijven op basis van CBS, zoals weergegeven in tabel 1. Aangenomen is dat bedrijven met een vergunning voor de meeste dieren, nu ook daadwerkelijk melkvee houden en kleinere bedrijven geen dieren houden. Op 680 (Utrecht), 4.551 (Gelderland) en 2.968 (Brabant) 'kleinere' bedrijven wordt géén melkvee gehouden terwijl deze bedrijven daarvoor wel toestemming hebben.

Het kleinste momenteel actief bedrijf met vergunningen binnen elke provincie, dat in het vervolg van deze studies is meegenomen, heeft in Utrecht een vergunning voor 68 stuks melkvee, in Gelderland voor 94 stuks melkvee en in Brabant voor 125 stuks melkvee.

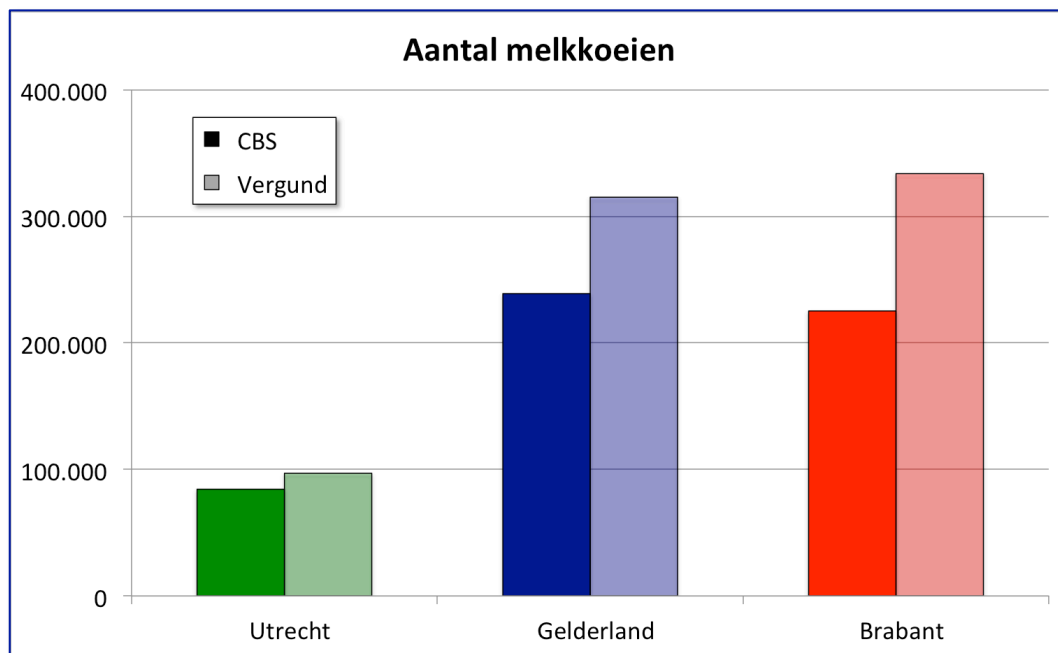
In tabel 2 zijn staan naast de feitelijke aantallen dieren op basis van data van CBS ook de vergunde aantallen dieren in Utrecht, Gelderland en Brabant weergegeven. Deze aantallen dieren zijn gebaseerd op het werkelijke aantal actieve bedrijven in deze provincies. Zie voor uitleg over het aantal actieve bedrijven bovenstaand kader.

Het vergunde aantal dieren is in alle drie de provincies hoger dan het feitelijke aantal. In provincie Utrecht is de potentiële uitbreiding op basis van huidige vergunningen relatief gering (19%). Maar in Gelderland (28%) en zeker in Brabant (42%) is een forse toename van het aantal stuks melkvee mogelijk. In zijn totaliteit kan op de actieve bedrijven in deze drie provincies 33% melkvee méér worden gehouden dan aanwezig eind 2014.

Tabel 2 Feitelijke aantal (CBS, 2014), vergunde aantal (provincies, maart 2015) en mogelijke toename van het aantal melkkoeien en stuks jongvee in Utrecht, Gelderland en Brabant op actieve melkveebedrijven

	Aantal stuks melkvee	waarvan melkkoeien	waarvan stuks jongvee
Aanwezige dieren eind 2014 (bron: CBS - 2014)			
Utrecht	148.000	84.000	64.000
Gelderland	447.000	239.000	208.000
Brabant	428.000	225.000	203.000
Totaal	1.023.000	548.000	475.000
Vergunde dieren maart 2015 (bron: provincies - maart 2015)			
Utrecht	176.000	96.800	79.200
Gelderland	573.000	315.150	257.850
Brabant	607.000	333.850	273.150
Totaal	1.356.000	745.800	610.200
Mogelijke toename aantal dieren (vergund minus aanwezig)			
Utrecht	28.000 (19%)	12.800 (15%)	15.200 (24%)
Gelderland	126.000 (28%)	76.150 (32%)	49.850 (24%)
Brabant	179.000 (42%)	108.850 (48%)	70.150 (35%)
Totaal	333.000 (33%)	197.800 (36%)	135.200 (28%)

Het huidige aantal melkkoeien (bron: CBS) en het vergunde aantal melkkoeien (bron: provincies) in de drie provincies uit tabel 2, is in onderstaande figuur ook grafisch weergegeven.

Het is ons niet bekend welke vergunningen er ten behoeve van hoeveel melkkoeien en jongvee in andere provincies zijn verleend. Maar op basis van de resultaten in Utrecht, Gelderland en Brabant is wel een extrapolatie mogelijk. Een doorrekening is uitgevoerd op basis van enerzijds het verschil in vergunde en aanwezige aantal melkkoeien in Utrecht (+15%) en anderzijds het verschil in vergunde en aanwezige aantal melkkoeien in Utrecht, Gelderland en Brabant gezamenlijk (+36%). De resultaten van de doorrekening staan in tabel 3. In dat overzicht zijn, bij beide doorgerekende varianten voor Utrecht, Gelderland en Brabant uiteraard de feitelijk vergunde aantallen melkkoeien opgenomen.

Tabel 3 Aantal melkkoeien in 2014 en berekende aantal vergunde melkkoeien o.b.v. de vergunde aantallen melkkoeien in Utrecht en in Utrecht, Gelderland en Brabant gezamenlijk; de berekende aantallen melkkoeien zijn grijs gedrukt.

	Aantal melkkoeien (CBS)	Aantal melkkoeien (o.b.v. Utrecht) *	Aantal melkkoeien (o.b.v. Utr/Gld/Br) **
Groningen	99.836	114.755	135.757
Friesland	281.088	323.092	382.224
Drenthe	104.739	120.391	142.424
Overijssel	252.922	290.717	343.924
Flevoland	32.680	37.563	44.438
Gelderland	238.934	315.145	315.145
Utrecht	84.335	96.938	96.938
Noord-Holland	81.724	93.936	111.128
Zuid-Holland	98.793	113.556	134.339
Zeeland	21.060	24.207	28.637
Brabant	225.205	333.734	333.734
Limburg	50.971	58.588	69.310
Nederland	1.572.287	1.922.621	2.137.999
t.o.v. CBS 2014		350.334	565.712

* Aantal melkkoeien o.b.v. verschil tussen CBS-telling en verleende vergunningen in Utrecht; +15%.

** Aantal melkkoeien o.b.v. verschil tussen CBS-telling en verleende vergunningen in Utr/Gld/Br; +36%.

Als de potentiële toename (vergund minus aanwezig) in Utrecht representatief is voor geheel Nederland dan hebben melkveehouders vergunningen om in totaliteit 350.000 melkkoeien meer te houden. Als de potentiële toename in Utrecht, Gelderland en Brabant tezamen representatief is, dan is uitbreiding met meer dan een half miljoen melkkoeien mogelijk op basis van reeds verleende vergunningen.

Grote bedrijven en megastallen

In Utrecht, Gelderland en Brabant hebben heel veel bedrijven een vergunning om melkvee te houden, slechts een relatief klein aantal bedrijven mag een groot aantal stuks melkvee houden. Zo zijn er in deze drie provincies vergunningen verleend aan ca. 200 bedrijven voor meer dan 250 melkkoeien met bijbehorend jongvee. Gezien de maatschappelijke aandacht die bestaat voor (zeer) grote veebedrijven, wordt hieronder specifiek ingegaan op deze categorie bedrijven. Een nadere toelichting op de definitie van megastal en dubbel-megastal is gegeven in onderstaand kader.

Megastallen in deze studie

Bedrijven met een omvang van 250 melkkoeien of meer worden door Alterra getypeerd als 'megabedrijven'. Als megabedrijven hun dieren op één locatie houden, wordt gesproken over een 'megastal'.

De vergunning gegevens van de provincies zijn gebaseerd op locaties waar alle dieren gezamenlijk aanwezig zijn. Megabedrijven zijn daarmee ook megastallen, althans per bedrijf zijn minimaal 250 melkkoeien met jongvee op één locatie aanwezig. Daarom wordt in het vervolg van deze studie gesproken over megastallen, tenzij gerefereerd wordt aan resultaten uit andere studies waar het expliciet megabedrijven betreft.

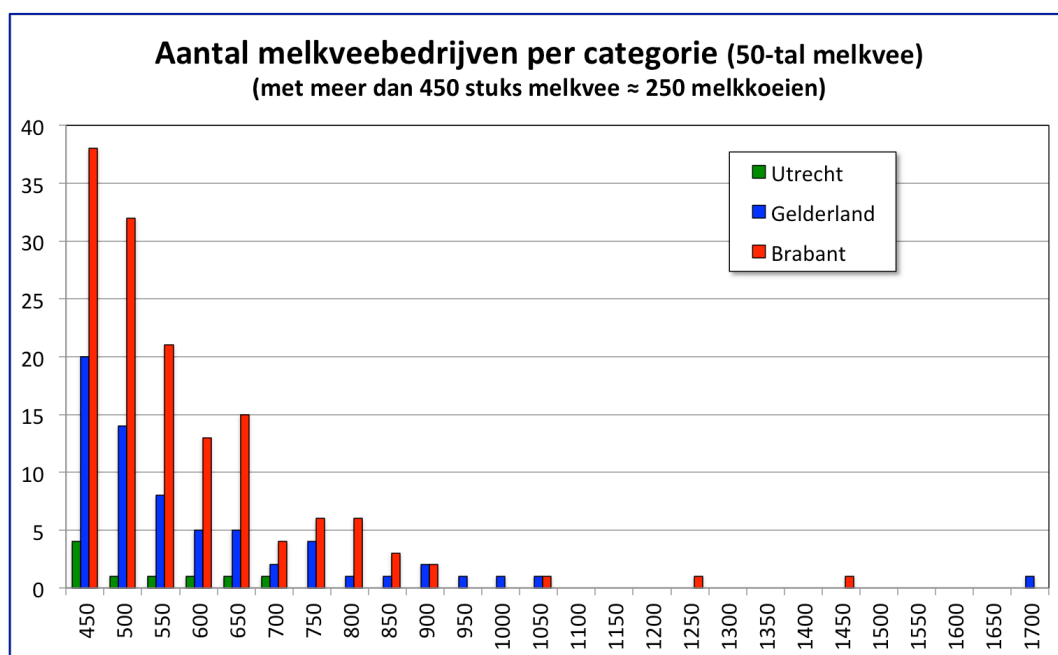
Bedrijven met meer dan 2 keer de omvang van een 'megastal' (dus meer dan 500 melkkoeien met bijbehorend jongvee), worden 'dubbel-megastal' genoemd.

In tabel 4 zijn de aantallen actieve melkveebedrijven in de drie provincies met een vergunning voor het houden van meer dan 250 melkkoeien weergegeven.

Tabel 4 Aantal vergunde stallen (maart 2015) voor meer dan 250 melkkoeien met jongvee (megastallen) en meer dan 500 melkkoeien met jongvee (dubbel-megastallen).

Vergund	Aantal megastallen	Aantal dubbel-megastallen
Utrecht	9	0
Gelderland	66	6
Brabant	143	5
Totaal	218	11

In de drie provincies zijn in totaliteit 218 megastallen voor melkvee vergund en daaronder vallen 11 dubbel-megastallen, zie tabel 4. Opvallend zijn het relatief grote aantal megastallen in Brabant. Daar staat tegenover dat in Gelderland het grootste bedrijf van deze drie provincies is vergund. De meeste megastallen hebben een omvang tussen de 450 tot 700 stuks melkvee (250 tot 400 melkkoeien); zie onderstaande figuur.

In bovenstaande figuur staan alle actieve bedrijven in Utrecht, Gelderland en Brabant met een vergunning – maart 2015 – voor meer dan 450 stuks melkvee (ca. 250 melkkoeien).

Recent heeft Alterra in een rapportage over megabedrijven en megastallen de situatie in 2005, 2010 en 2013 beschreven, zie tabel 5. In vrijwel alle provincies is het aantal en daarmee ook het aandeel megabedrijven toegenomen. In de melkveehouderij zijn de verschillen tussen aantallen megastallen en megabedrijven nihil, omdat vrijwel alle melkveehouders hun dieren op één locatie houden.

In totaal zijn er in Nederland volgens Alterra 317 megastallen in de melkveehouderij in 2013, zie tabel 5. Daarvan liggen er 77 in de provincies Utrecht, Gelderland en Brabant. Uit deze inventarisatie blijkt dat er momenteel 218 megastallen zijn vergund. In Utrecht is het aantal vergunde megastallen gelijk aan het aantal aanwezige megastallen in 2013. Maar in Gelderland en Brabant is het aantal vergunde stallen veel hoger dan het aantal aanwezig megabedrijven. In Gelderland ruim het dubbele en in Brabant ruim 3½ keer zoveel; ruim 100 meer.

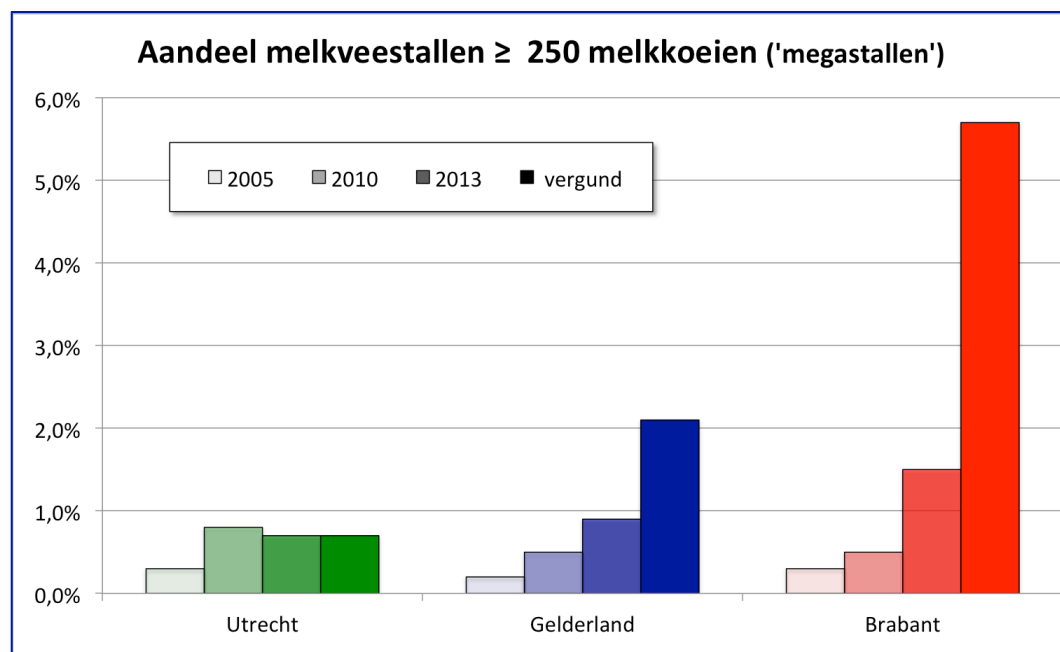
De peildatum voor inventarisatie van data voor de studie van Alterra was eind 2013 en voor de vergunningen in deze studie maart 2015. Een deel van de vergunningen is eerder verleend en kan reeds zijn ingevuld met de daadwerkelijke bouw van een stal en/of uitbreiding van het aantal dieren. Of en op welke termijn alle vergunningen voor megastallen worden benut is niet

bekend. Maar omdat melkveehouders voor de toekenning van een vergunning kosten verschuldigd zijn, is de neiging groot om (op termijn) de vergunde stal te bouwen en benutten.

Tabel 5 Absolute en relatieve aantal megastallen (melkveebedrijven met op één locatie meer dan 250 melkkoeien) op basis van studie van Alterra en van overzichten provincies Utrecht, Gelderland en Brabant.

Megastallen	Alterra 2005	Rel.	Alterra 2010	Rel.	Alterra 2013	Rel.	Vergund 2015	Rel.
Groningen	14	1,2%	21	2,1%	36	3,7%	-	-
Friesland	34	1,0%	59	2,0%	91	3,2%	-	-
Drenthe	7	0,5%	14	1,2%	19	1,7%	-	-
Overijssel	5	0,1%	11	0,3%	24	0,7%	-	-
Flevoland	5	1,6%	16	5,6%	25	9,3%	-	-
Gelderland	7	0,2%	18	0,5%	30	0,9%	66	2,1%
Utrecht	4	0,3%	10	0,8%	9	0,7%	9	0,7%
Noord-Holland	9	0,7%	10	0,9%	14	1,3%	-	-
Zuid-Holland	4	0,2%	9	0,6%	16	1,2%	-	-
Zeeland		0,0%	2	0,8%	5	2,1%	-	-
Brabant	11	0,3%	15	0,5%	38	1,5%	143	5,7%
Limburg	3	0,4%	9	1,4%	10	1,8%	-	-
Nederland	103	0,4%	194	1,0%	317	1,7%	-	-

De resultaten ten aanzien van de relatieve aandelen megastallen in de provincies Utrecht, Gelderland en Brabant uit tabel 5 zijn in onderstaande figuur grafisch weergegeven. Daarmee zijn de trends in de verschillende provincies in één oogopslag duidelijk. Uit deze figuur blijkt onder andere dat in Brabant een relatief hoog aandeel melkveebedrijven (bijna 6%) een vergunning voor een megastal heeft. En ook dat ten opzichte van de feitelijke situatie in 2005, 2010 en 2013 zoals Alterra die in kaart heeft gebracht, momenteel veel bedrijven kunnen uitbreiden tot meer dan 250 melkkoeien.

Conclusies

Potentiele groei melkveestapel

Gebaseerd op verleende vergunningen is een aanzienlijke groei van de melkveestapel in Utrecht (19%), Gelderland (28%) en Brabant (42%) mogelijk. In totaliteit kunnen de huidige actieve melkveebedrijven in deze drie provincies 33% melkkoeien meer houden dan er in 2014 aanwezig waren.

Omgerekend naar geheel Nederland kunnen melkveehouders -op basis van de verleende vergunningen voor melkveestallen in Utrecht, Gelderland en Brabant- ca. 350.000 tot 550.000 melkkoeien meer houden. Dat is een uitbreiding van het aantal melkkoeien met 15% tot 36%.

Meer megastallen mogelijk

Uit een recente studie (Alterra) blijken er in 2013 in de provincies Utrecht, Gelderland en Brabant 77 melkveebedrijven een omvang te hebben van meer dan 250 melkkoeien. Uit het overzicht van de vergunningen blijkt dat in Utrecht het huidige aantal vergunningen voor megastallen overeenkomt met de aanwezige bedrijven in 2013. Maar in Gelderland en Brabant is het aantal vergunde megastallen veel hoger dan het aantal aanwezige megastallen. In Gelderland ruim het dubbele (66 t.o.v. 30) en in Brabant ruim 3½ keer zoveel (143 t.o.v. 38).

Van alle actieve melkveebedrijven heeft in Utrecht 0,7% een vergunning voor een megastal. In Gelderland ligt dit op 2,1% en in Brabant heeft 5,7% van de huidige bedrijven een vergunning voor een megastal en kan zo op één doorgroeien tot meer dan 250 melkkoeien.